

ตอนที่ 1
ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร

โดย รศ. ดร. ศักดิ์ศรี ปาณะกุล

บทที่ 1

ความหมาย องค์ประกอบ และกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

หากจะเปรียบเทียบความมุ่งหมายทางการศึกษาในระดับชาติเป็นอุดมคติ อุดมการณ์ ความใฝ่ฝัน ของบุคคลแล้ว หลักสูตรก็เปรียบได้กับโครงการของการปฏิบัติเพื่อให้อุดมการณ์นั้นบรรลุถึงผลสำเร็จ หากจะเปรียบเทียบความมุ่งหมายทางการศึกษาเป็นผลที่มุ่งหวังแล้ว หลักสูตรก็เปรียบได้กับมรรควิธีที่จะนำความมุ่งหมายดังกล่าวไปสู่ผลสำเร็จ การจัดการศึกษาในประเทศใดก็ตาม จะไม่สำเร็จลุล่วงไปตามที่กำหนดไว้ ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นโครงการและเป็นแนวทางในการให้การศึกษา

ความหมายของหลักสูตร

การกำหนดความหมายของหลักสูตรย่อมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของการจัดการศึกษา ระดับผู้ใช้หลักสูตรจะมองหลักสูตรไปในแง่ไหนหรืออย่างไร ได้มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ดังนี้

หลักสูตรคือ รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน (Saylor and Alexander. 1974 : 3)

หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็ก (Neagley and Evans. 1967 :

2)

หลักสูตรคือ กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมการไว้ และจัดให้แก่เด็กนักเรียนโดยโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน (Trump and Miller. 1968 : 11-12)

หลักสูตรคือ สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ (Lavatelli and others. 1972 : 1-2)

หลักสูตรคือ วิธีการเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมของเรา (Taba. 1962 : 10)

หลักสูตรคือ ข้อผูกพันระหว่างนักเรียนครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน (สัจจ อูทรานันท์ 2532 : 15)

กู๊ด (Good. 1973 : 157) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

ประการแรก หลักสูตรคือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น ความหมายของหลักสูตรใน

ข้อนี้หมายถึงหลักสูตรเป็นวิชา ๆ

ประการที่สอง หลักสูตรคือ คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้ขั้นหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อเข้าสู่การอาชีพหรือวิชาชีพต่อไป ความหมายในข้อนี้หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับรวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน

ประการที่สาม หลักสูตรคือ กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ความหมายในข้อนี้หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่ง และประสบการณ์อีกส่วนหนึ่ง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือข้อกำหนดที่ประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวทาง วิธีการ เนื้อหา วัสดุอุปกรณ์และการจัดการเรียนการสอน (กรมวิชาการ 2521 : 12) ส่วนสวัสดิ์ ประทุมราช ได้ให้ความหมายของหลักสูตรในทำนองเดียวกัน คือ หลักสูตรเป็นแผนหรือแนวทางของการจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อที่จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามารถจัดสรรประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนตามความต้องการ

ดังนั้นหลักสูตรจึงหมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ หรือผ่านการร่างอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยรายละเอียดของหลักการ จุดหมาย โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรม แนวทางหรือวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผล รวมทั้งข้อกำหนดเกี่ยวกับเวลาของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนภายในที่ประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตรหรือส่วนรายละเอียดในหลักสูตร (เทียน ทองแก้ว 2528 : 10) ถ้าพิจารณาหลักสูตรแต่ละฉบับที่เคยมีมาจะพบว่ามีองค์ประกอบน้อยบ้าง มากบ้าง ขึ้นอยู่กับผู้สร้างหลักสูตรแต่ละฉบับจะเล็งเห็นความสำคัญขององค์ประกอบใดบ้าง เช่น องค์ประกอบของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 มีส่วนประกอบ 7 ส่วน คือ (1) หลักการ (2) จุดหมาย (3) โครงสร้าง (4) วิทยะเรียน (5) อัตราเวลาเรียน (6) การเรียนการสอน (7) การวัดผลและติดตามผล องค์ประกอบของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีส่วนประกอบ 5 ส่วน ได้แก่ (1) หลักการ (2) จุดหมาย (3) โครงสร้าง (4) แนวการดำเนินการ (5) หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร

สมิตร คุณานุกร (สมิตร คุณานุกร 2523 : 9) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักสูตรว่า ประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ ๆ 4 ส่วน คือ

1. ความมุ่งหมาย (Objectives)

2. เนื้อหา (Content)
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)
4. การประเมินผล (Evaluation)

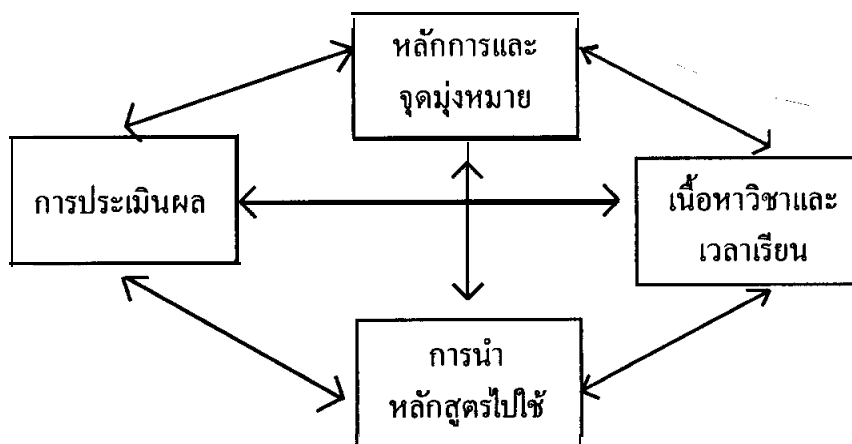
ทาบ (Taba. 1962 : 10) กล่าวว่า หลักสูตรไม่ว่าจะมีรูปแบบอย่างไร จะมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 ส่วน คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

จากการที่มีผู้ให้ความหมายและจากตัวอย่างองค์ประกอบหลักสูตรดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่ว ๆ ไป จะประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 4 ส่วน คือ

1. หลักการและจุดมุ่งหมาย
2. เนื้อหาวิชาและเวลาเรียน
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

องค์ประกอบทั้ง 4 ส่วน แสดงเป็นแผนภูมิ (ดูตามเข็มนาฬิกา) และอธิบายรายละเอียดของแต่ละส่วนได้ดังนี้

1. หลักการและจุดมุ่งหมาย

1.1 หลักการของหลักสูตร หมายถึง แนวความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับความต้องการ อันเป็นแม่บทของหลักสูตร ซึ่งแสดงเจตจำนงหรือเป้าหมายทั่วไปของหลักสูตรนับได้ว่าเป็นจุดยืนร่วมกันของคณะผู้จัดทำหลักสูตร เช่น หลักการของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ข้อหนึ่งกล่าวว่า “เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน” หลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ข้อหนึ่งมีใจความว่า “เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ” หลักสูตรบางฉบับไม่ได้กำหนดหลักการของหลักสูตรไว้

1.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นการตอบคำถามว่าจะจัดการศึกษาเพื่ออะไร ในการให้ศึกษานั้นต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมด้านใดบ้าง จึงเป็นคนมีคุณค่าแก่สังคม ในการจัดทำหลักสูตรใด ๆ ก็ตาม ผู้จัดทำจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก่อน แต่ก่อนจะตั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายสากลหรือจุดมุ่งหมายทั่วไปของการจัดการศึกษาซึ่งมีองค์ประกอบใหญ่ ๆ ที่จำเป็น 4 ประการ คือ เป็นพลเมืองดี มีอาชีพ รู้จักตนเองว่าควรมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและชาติอย่างไร และมีวิจรรย์ญาณในการคิดหรือคิดอย่างมีเหตุผล (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2523 : 1) นอกจากนี้การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้องคำนึงถึงปรัชญาของแต่ละสังคมด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีหลายระดับ เช่น จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตร จุดมุ่งหมายระดับกลุ่มวิชา หรือหมวดวิชา จุดมุ่งหมายระดับรายวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้หรือวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายระดับการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่า จุดมุ่งหมายดังกล่าวตอนแรกจะมีความหมายกว้าง จุดมุ่งหมายตอนหลังจะแคบ กระชับ และเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

2. เนื้อหาวิชาและเวลาเรียน

2.1 เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาสาระ สาระความรู้ มวลประสบการณ์ ประสบการณ์ การเรียนรู้ ซึ่งเลือกมาจากศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อนำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เนื้อหาวิชาเปรียบเสมือนสื่อหรือเครื่องนำทางไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งต้องอาศัยเกณฑ์การเลือกตามหลักการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ (1) เนื้อหาวิชาที่เลือกมานั้นต้องทันสมัยและถูกต้อง (2) มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม (3) มีความสมดุลระหว่างความกว้างและลึก (4) สนองจุดประสงค์ในการสอนได้หลาย ๆ ด้าน (5) สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน (6) สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Taba. 1962 : 267-284) เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วกิจกรรมขั้นต่อไปคือการเลือกเนื้อหาวิชา และผู้สอนจะนำเนื้อหาวิชาเหล่านี้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

2.2 เวลาเรียน คือ หลักสูตรกำหนดจำนวนปีที่ต้องเรียน เวลาเรียนแต่ละปี และเวลาเรียนของแต่ละวิชาในแต่ละสัปดาห์ เป็นเวลาเท่าไร

3. การนำหลักสูตรไปใช้

หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ของผู้บริหารและครูในการนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผลแก่ผู้เรียนในโรงเรียน กิจกรรมการนำหลักสูตรไปใช้อาจจำแนกได้ 3 ประการ ดังนี้

3.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ได้แก่ การจัดทำเอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรแม่บท คู่มือการใช้หลักสูตร คู่มือครู แผนการสอน ระเบียบการวัดผล วัสดุประกอบหลักสูตร ได้แก่ หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือเสริมหลักสูตร บัตรงาน แบบฝึกหัด บัตรคำสั่ง รูปภาพ ฯลฯ (สุมน อมรวิวัฒน์ 2531 : 153) การจัดทำเอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตรนั้น ส่วนหนึ่งเป็นหน้าที่ของกรมวิชาการเพื่อสร้างเอกภาพของชาติ อีกส่วนหนึ่งเป็นหน้าที่ของเขตการศึกษาและจังหวัด ซึ่งต้องจัดทำเอกสารหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นด้วย

3.2 การจัดเตรียมการด้านต่าง ๆ เพื่อเอื้ออำนวยให้การใช้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ การเตรียมด้านบุคลากร สถานที่ และบริการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การจัดหาและอบรมครูผู้สอนและครูฝ่ายบริการหลักสูตร จัดหาเอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตรชนิดต่าง ๆ และอุปกรณ์การสอนที่จำเป็น จัดเตรียมห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ และสถานที่เล่นกีฬา ทั้งหมดนี้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และครูใหญ่

3.3 การสอนหรือกระบวนการเรียนการสอน เป็นหน้าที่ของครูประจำการ การสอนนับเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ จนกล่าวได้ว่า การสอนเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้น คำว่า หลักสูตรและการสอน (Curriculum and Instruction) จึงแยกจากกันไม่ได้ เป็นองค์ประกอบซึ่งกันและกัน เหมือนเหรียญบาทต้องมีด้านหัวและด้านก้อย การสอนต้องพึ่งหลักสูตรและหลักสูตรต้องพึ่งการสอน เพราะแม้หลักสูตรจะสวยหรูดีแค่ไหน เลอเลิศเพียงใด หากครูมิได้ปฏิบัติการสอนตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ หลักสูตรก็หาคุณค่ามิได้ ความล้มเหลวทางการศึกษาจะเกิดขึ้นทันที ดังนั้น หลักสูตรจะดีได้ต้องอาศัยการสอนที่ดีประกอบกัน

4. การประเมินผล

เป็นกระบวนการที่พยายามค้นหาคำตอบว่าหลักสูตรดีเพียงใด มีส่วนใดบ้างที่ต้องแก้ไขปรับปรุงการประเมินผลในที่นี้จึงหมายถึงการประเมินผลการเรียนรู้และการประเมินผลหลักสูตร

4.1 การประเมินผลการเรียน หลักสูตรจะกำหนดหลักและระเบียบเพื่อเป็นแนวปฏิบัติ

สำหรับครูในการประเมินผล เพื่อให้ครูทราบว่าผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติตามจุดมุ่งหมายของการสอนหรือไม่ เพียงใด และเป็นการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนทั้งของผู้เรียนและครูด้วย

4.2 การประเมินผลหลักสูตร คือ การประเมินผลเพื่อตรวจสอบองค์ประกอบแต่ละส่วนของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา เวลาเรียน การนำหลักสูตรไปใช้ ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตลอดจนประเมินผลโครงการประเมินผลหลักสูตรด้วย

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1974 : 7) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึงการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นฐานเลย

ตามความหมายนี้ การพัฒนาหลักสูตรจึงมี 2 ลักษณะ คือ

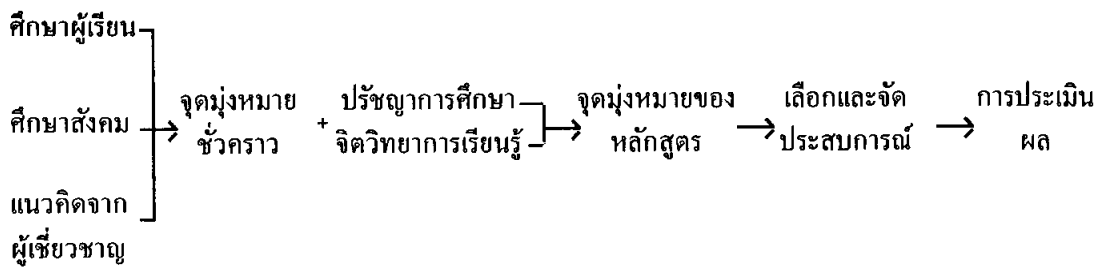
1. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533)
2. การสร้างหรือจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยมีได้อาศัยหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานเลยเช่น การสร้างหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยหลายขั้นตอน ขึ้นอยู่กับมุมมองและทัศนะของผู้กำหนด ดังเช่น ไทเลอร์ (Tyler 1950 : 1) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยการตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางดำเนินการไว้ 4 ข้อ คือ

1. มีจุดหมายทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่โรงเรียนจะต้องคำนึงถึงและปลูกฝังให้กับผู้เรียน
2. มีมวลประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สามารถสนองความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดขึ้น
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะพิจารณาได้อย่างไรว่าจุดหมายที่กำหนดขึ้นได้บรรลุแล้ว

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์นั้นมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับจุดหมาย การจัดมวลประสบการณ์ ประสิทธิภาพของประสบการณ์ และการประเมินผลตามจุดหมายการศึกษาที่กำหนดไว้ แนวคิดนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในวงการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรรวมทั้งมีอิทธิพลต่อแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรในระยะต่อมา รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์เขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ตามแผนภูมิแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์นั้น เป็นแผนภูมิที่แสดงให้เห็นโครงสร้างและขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรว่า ก่อนจะกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราวนั้น จะต้องอาศัยข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ 3 แหล่ง คือผู้เรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการ ความสนใจ ความสามารถและคุณลักษณะที่ประเทศชาติต้องการ แหล่งที่สองเกี่ยวกับสังคม ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อและแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตในสังคม เป็นต้น และแหล่งที่สามก็คือ คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ หรือจากผลการวิจัยที่สรุปให้ข้อคิดเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร จัดการเรียนการสอนประมวลกลมกลืนเข้าด้วยกันจนเป็นจุดมุ่งหมายชั่วคราวหรือเป้าหมายอย่างกว้าง ๆ ต่อจากนั้นก็ต่ออาศัยข้อมูลทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ของนักจิตวิทยาการศึกษาต่าง ๆ มาผสมผสานกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมและความมุ่งหวังว่าแนวคิดทางปรัชญาของผู้เรียนทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคตว่าเป็นอย่างไร กระบวนการเรียนที่ถูกต้องและที่ควรนั้นควรเป็นเช่นไร แล้วจึงสรุปเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ทาบ (Taba 1962 : 12) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมี 7 ขั้นตอน คือ

1. สำรวจปัญหา ความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ในสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. คัดเลือกเนื้อหาสาระ
4. จัดลำดับเนื้อหาสาระ
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
7. กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

กล่าวได้ว่าแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของทาบานั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดของไทเลอร์ทั้งหมด เพียงแต่ทาบได้เพิ่มรายละเอียดและจำแนกขั้นตอนเพื่อให้สะดวกต่อการปฏิบัติมากขึ้น นอกจากความคิดดังกล่าวแล้ว สจ๊วต อูทรานันท์ (2532 : 38-43) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและเป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา ความต้องการของสังคมและผู้เรียน

ซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดหลักสูตรให้สนองกับความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่กระทำหลังจากได้วิเคราะห์ และได้ทราบถึงสภาพปัญหา ตลอดจนความต้องการต่าง ๆ การกำหนดจุดหมายของหลักสูตรนั้น เป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 3 การคัดเลือก จัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะนำมาจัดไว้ใน หลักสูตรจะต้องผ่านการพิจารณากันครองถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดหมายของ หลักสูตรที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล ขั้นนี้มุ่งที่จะหาเกณฑ์มาตรฐานเพื่อ ใช้ในการวัดและประเมินผลว่าจะวัดและประเมินผลอะไรบ้าง จึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือ จุดหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 5 การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนนี้มุ่งศึกษาหาจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ของหลักสูตรหลังจากได้มีการร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว ทั้งนี้เพื่อหาวิธีการแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

ขั้นที่ 6 การประเมินผลการใช้หลักสูตร หลังจากได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้ว ก็ ควรที่จะประเมินผลจากการใช้ว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นนั้นมีความเหมาะสม สอดคล้องและมีจุดใด บ้างที่ควรจะได้รับการปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ หลังจากที่ได้มีการตรวจสอบ และประเมินผลเบื้องต้นแล้ว หากพบว่ามีข้อบกพร่องจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องหรือ เหมาะสมก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง ทั้งนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรบรรลุผลตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้

ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรทุกระดับ ควรจะประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

ในขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน จะกระทำก่อนที่จะลงมือร่าง หลักสูตร ข้อมูลที่จะวิเคราะห์และรวบรวมได้แก่ พื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา พื้นฐานทางสังคม พื้นฐานด้านจิตวิทยา และพื้นฐานด้านเนื้อหาวิชา (รายละเอียดให้ศึกษาจากบทที่ 3 - บทที่ 6)

ในขั้นตอนที่ 2 การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร เป็นการกำหนดความคาดหวังว่า ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรนี้จะมีคุณลักษณะอย่างไร และความคาดหวังด้านอื่นว่าเมื่อใช้หลักสูตรแล้ว จะได้รับผลอะไรบ้าง ซึ่งจุดหมายของหลักสูตรจะกำหนดไว้ก่อนที่จะเลือกเนื้อหาสาระเพื่อ บรรจุในหลักสูตร

ในขั้นตอนที่ 3 การเลือกและจัดลำดับเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง การเลือกจัดเนื้อหาความรู้และเลือกจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนและเกิดการ เรียนรู้รวมทั้งมีคุณลักษณะตรงตามจุดหมายของหลักสูตร

ในขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ การกำหนดวิธีการที่จะตรวจสอบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อันบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละวิชาตลอดหลักสูตรแล้วหรือยัง

ในขั้นตอนที่ 5 การนำหลักสูตรไปใช้ คือการนำหลักสูตรไปลงมือปฏิบัติ หรือนำหลักสูตรไปจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการของการจัดการเรียนการสอนนั่นเอง

ในขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่นำไปใช้แล้วนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายทั้งหมดหรือมากน้อยเพียงใด

ในขั้นตอนที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร จะกระทำเมื่อเรารู้ผลจากการประเมินผลการใช้หลักสูตรแล้ว ถ้าพบข้อบกพร่องก็จะต้องมีการปรับปรุงหรือแก้ไขหลักสูตร

สรุป

หลักสูตรหมายถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการหรือผ่านการยกร่างอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยรายละเอียดของหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรม แนวทางหรือวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผล รวมทั้งข้อกำหนดเกี่ยวกับเวลาของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน องค์ประกอบของหลักสูตร โดยทั่วไปประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ (1) หลักการและจุดมุ่งหมาย (2) เนื้อหาวิชา และเวลาเรียน (3) การนำหลักสูตรไปใช้ (4) การประเมินผล

การพัฒนาหลักสูตรหมายถึงการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นฐานเลย ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน (2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (3) การเลือกและจัดลำดับเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ (4) การกำหนดวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (5) การนำหลักสูตรไปใช้ (6) การประเมินผลการใช้หลักสูตร (7) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

บรรณานุกรม

- เทียน ทองแก้ว. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร กรุงเทพมหานคร : สุรินทร์การพิมพ์, 2528.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. พัฒนาหลักสูตรและการสอน กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2523.
- สงัด อุทรานันท์. พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532.
- สมน อมรวิวัฒน์. สารและกิจกรรมการสอน วิชาหลักสูตรและการสอนระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- สุมิตร คุณานุกร. หลักสูตรและการสอน กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2523.
- Good, Carter V. **Dictionary of Education**. New York : McGraw Hill Book Co., Inc., 1972.
- Lavatelli, Celia S. and others. **Elementary School Curriculum**. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1972.
- Neagley, Ross L. and Dean N. Evans. **Handbook for Effective Curriculum Development**. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, 1967.
- Saylor, Galen J. and William M. Alexander. **Planning Curriculum for Schools**. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1974.
- Taba, Hilda. **Curriculum Development : Theory and Practice**. New York : Harcourt, Brade and World, 1962.
- Trump, J. and Delmas F. Miller. **Secondary School Curriculum Improvement : Proposals and Procedures**. Boston : Allyn and Bacon, 1968.
- Tyler, Ralph W. **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago : University of Chicago Press, 1950.